

ctionis ratio isthic servata, et tota vitii scatebat, quorum maximam partem sustuli, ita ut legi intelligique jam queat. Potuisset sine scelere omitti, nisi doctissimi viri ejus auctoritate jampridem in crucis usu probando asserendoque fuissent usi. Quorum ego judicium vehementer hac in parte desidero. Nam quæ de imaginibus sub finem leguntur, Iconoclastarum tempora sapiunt, iisque impostor, quicumque demum is fuerit, veluti sorex suo judicio manifeste se prodit. Loca Scripturæ, quæ imaginum usui probando afferuntur, admodum ἀπροσδιόνιστα sunt: ludit enim in verbo γράφειν, quo Græci et scripturam et picturam promiscue significant. Quod de Zachariæ sanguine scribit, notas ejus et vestigia in saxis apparuisse, id et Tertulliani auctoritate confirmatur cap. 8 *Scorpiaci*: quamvis B. Hieronymus in *xxiii Matth.* ut pium commentum id elevet.

Hanc editionis nostræ rationem paucis exponendam putavi: et certa me spes tenet bonos et eruditos viros, si non operam, certe conatum et voluntatem nostram probaturos. Cætera quæ adhuc latent in Italiæ et Hispaniæ bibliothecis alii dabunt, præsertim *Commentarium perpetuum in Psalmos*, quod ego palmarium Athanasii opus existimo. Quæ in *S. Antonii Vita* ex manuscripto codice reverendissimi et clarissimi domini Caroli de Montchal, abbatis Sancti Amantii supplevi et emendavi, scorsim typographus dabit, aut Hoeschelianiis notis inseret; mihi enim nunc eorum copia non est, nec ita uti vellem recensere licet. Vale, et hoc qualicumque nostro labore frui felicitate. Antissiodoro, c1010cxxvi. Postridie Idus Octobrio.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΕΙΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΝ (55) ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΑΣ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΩΣΗΦ, ΛΟΓΟΣ (56).

S. P. N. ATHANASII

IN CENSUM SIVE DESCRIPTIONEM SANCTÆ MARIÆ, ET IN JOSEPHUM, SERMO.

1. Quemadmodum operarii auriferæ terræ metallata effodienda nacti, cum in venam incidunt, quæsiti auri ramenta exhibentem, illic operam ponunt suam, illic effodiunt, utpote via ibi ad lucrum commonstrata, non retro cedunt, nec ante sedem commutant, quam propositæ rei latibulum deprehendant; eadem prorsus ratione nos ecclesiastici operis distributores, Lucam evangelistam præ manibus habentes, ut Dominicum virginæ partus thesaurum contemplemur, non ante finem perquirendi faciamus, quam propositas diligenter colligamus divitias. Quamobrem ordine evangelistæ vestigia indagabimus, ne quidpiam lucro faciendo idoneum omittamus. Etiam si enim verba principio exigua videantur, at magna gratiæ mysteria. Nemo sermonem fastidiat, quasi parvi momenti lectionem audierit. Nam si spectetur nati Domini potestas, exigua et perquam **345** exigua sunt quæ modo lecta sunt, panni scilicet, præsepe, incommodus locus. Et hæc quidem exigua sunt, quæ autem in hisce proponuntur mystica sunt, nempe uterus inennarrabilis, sinus incomprehensibilis, ubera sancte radicata,

(55) Colbert. 1, τῆς ὑπεραγίας γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(56) Ex mss. Reg. Oxon. R. P. Sirmondi, et Colbert.

(57) Colb. 1, post τρόπον, habet δὲ. Ibidem qui-

1. Ὡσπερ οἱ τὴν χρυσὴν γῆν μεταλλεύειν λαχόντες ἐργάται, ἐπὶ εὐρωσὶ φλέβα ψήγματα τοῦ ζητουμένου προσβάλλουσιν, ἐκεῖ σχολάζουσιν, ἐκεῖ παρορύττουσιν, ὡς ὁδηγῶ τοῦ κέρδους· καὶ οὐ κατόπιν ὀδεύουσιν, μὴ πρότερον τὸν τόπον ἀμείβοντες, ἕως οὐ τὸν φωλεὸν τοῦ προκειμένου καταλάβωσι· τὸν αὐτὸν τρόπον (57) καὶ ἡμεῖς οἱ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐργασίας ἐργοδοτοί, τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν μετὰ χειρὸς ἔχοντες, πρὸς κατανόησιν τοῦ δεσποτικοῦ τῆς ἐκ Παρθένου ἀποκομήσεως θησαυροῦ, οὐ πρότερον τῆς ἐρεῦνης παυσώμεθα, ἕως οὐ τὸν προκειμένον πλοῦτον γνησίως ἀναλεξώμεθα. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τάξιν τὸν εὐαγγελιστὴν ἀνιχνεύσομεν (58), ἵνα μηδὲν τῶν ἐπικερδῶν καταλείπωμεν. Εἰ γὰρ καὶ μικρὰ ἐν προοιμίῳ τὰ ῥήματα, ἀλλ' ὅμως μεγάλα τῆς χαρᾶς τὰ μυσταγωγήματα. Καὶ μηδεὶς ἀκηδιάσῃ τῷ λόγῳ, μικρὰ τὰ παραναγνωσθέντα τῇ ἀκοῇ δεξάμενος (59). Ὡς γὰρ πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ γεννηθέντος Δεσπότης μικρὰ καὶ σφόδρα μικρὰ τὰ παραναγνωσθέντα, σπάργανα, καὶ φάτνη, καὶ τόπος ἀνεπιτήδειος. Καὶ ταῦτα μὲν μικρὰ, τὰ δὲ προκειμένα μυστικά· γαστήρ ἀνερμήνευτος, κόλπος ἀκατάληπτος (60), μαζὸς ἀγιόρι-

dam mss. ὡς τῆς ἐκκ.

(58) Colb. 1, 2, ἀνιχνεύσομεν.

(59) Colb. 1, 2, προσδεξάμενος. Ibidem edit. Ὡς γὰρ τὸ πρὸς, sed τό δεest in Colb. 1, 2.

(60) Colb. 1, τόκος ἀκατ. Mox Colbert. 1, μαζὸς ἄριζος. Colb. 2, ἄρριζος.

ζος, γάλα ξενόρρυες, θήλη τῆς φυσικῆς νομῆς ἄλλο-
τρία, ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου ἐναπόγραφος (61) γενο-
μένη, ὁ μνηστήρ Ἰωσήφ ὀνόματος, καὶ οὐ πράγμα-
τος κοινωνίαν ἀσπαζόμενος.

2. Ἦκουες ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ λέγοντος·
α Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα παρὰ
Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰ-
κουμένην. Αὕτη ἡ ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο, ἡγεμο-
νεύοντος τῆς Συρίας Κυρηναίου. Καὶ ἐπορεύοντο πάν-
τες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν.
Ἐπορεύθη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πό-
λεως Ναζαρέθ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν (62), εἰς πόλιν
Δαβὶδ, ἣτις καλεῖται Βηθλεὲμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ
οἴκου καὶ πατρίδος Δαβὶδ, ἀπογράφεσθαι σὺν Μαρίας
τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύβ. » Εἶ-
δες πῶς μικρὰ τὰ ῥήματα, καὶ μεγάλα τὰ μυσταγω-
γήματα; Ὁ Κύριος ἐκυφορεῖτο, καὶ πρώτη ἀπο-
γραφή ἐνομοθετεῖτο ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐναπόγραφον
ἔχων, καὶ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς φήσας· « Χαί-
ρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη
ἐν τοῖς οὐρανοῖς (63). » Ἐν τοῖς μικροῖς Ῥωμαϊκοῖς
κώδιξι τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ἐναπόγραφον γενέσθαι
συνεχώρει. Τίς μὴ λαλήσῃ; Τίς μὴ θαυμάσῃ τὴν
τοῦ Κυρίου συγκατάδοσιν; Ἄνω ἐλεύθερος, καὶ κάτω
ἐναπόγραφος· ἄνω Υἱὸς, καὶ κάτω δοῦλος· ἄνω βασι-
λεὺς, καὶ κάτω μισθωτός· ἄνω πλούσιος, καὶ κάτω ἐν-
δεής· ἄνω προσκυνούμενος, καὶ κάτω φορολογούμενος·
ἄνω θεϊκὸς θρόνος, καὶ κάτω ἀγροικικὸν σπήλαιον· ἄνω
ὁ πατὴρ καὶ ἀκατάληπτος κόλπος, καὶ κάτω ἀλογο-
τροφεῖον μικρὸν, καὶ φάντιον (64). Τίς μὴ θαυμάσῃ με-
γάλα ἄνω πράγματα, καὶ μικρὰ κάτω σπάργανα; Ὁ
λύων ἐδέδετο· ὁ τρέφων ἐτρέφετο· ὁ ἀκατάληπτος παι-
δίον ἐφαίνετο· ὁ πηγὰς ἀπολύων (65) μαζὸν ἐδανείζετο·
ὁ πάντα φέρων, ἀνερμηνεύτως ἐρέρετο· ὁ μηδαμοῦ
ἀπολιμπανόμενος ἐν μέρει ἀπεριγράπτως περιγραφό-
μενος. Ὡ τῶν πικραδόξων πραγμάτων! Ἡ Ἐλισάβετ
ἐν οἰκίσκῳ φαιδρῶ ἀπεκύησε, καὶ ἡ Παρθένος ἐν τῷ
μικρῷ σπηλαίῳ ἐγέννησεν· Ἰωάννης ἐπὶ κλίνης,
καὶ ὁ Κύριος ἐν φάντῃ. Οὐχ ἀπλῶς ἡ τοῦ Κυρίου ἐκ
Παρθένου γέννησις· οὐχ ἀπλῶς τὰ τοῖς σπαργάνοις
αὐτὸν κατειληθῆναι· οὐχ ἀπλῶς τὸ μαζὸν ἐλκῦσαι·
οὐχ ἀπλῶς τὸ ἐν φάντῃ ἀνακλιθῆναι (66)· οὐχ ἀπλῶς
τὸ τῇ τοῦ Αὐγούστου ἀπογραφῇ προσκληθῆναι· πάντα
διὰ τί, καὶ πρὸς τί, καὶ αἰνιγματώδη. Ἐκ Παρθένου
τίκτεται, ἵνα τὸν ἐκ Παρθένου γῆς χροσπλαστηθέντα
πρωτόπλαστον Ἀδὰμ διορθώσῃται. Σπαργάνοις κατ-
εἴληται, ἵνα τὰς σειρὰς τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐκλύσῃ,
δεσμὰ δεσμοῖς λύων, κατὰ τὸ φάσκον ῥητόν. « Σειραῖς
γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται. » Μα-
ζὸν εἴλκυσεν, ἵνα τὸ γάλα τῆς χάριτος βρῦσῃ, ὅπερ
ἐκ τῆς οἰκείας πλευρᾶς ἀνέβλυσε (67)· γάλα γὰρ

A lac insolito fluens modo, mamilla a naturali ordi-
ne aliena, Mater Domini censu descripta, Joseph
sponsus nomine, nec re consortio fruitur.

2. Audisti modo Lucam evangelistam dicentem :
« In diebus illis : exiit edictum a Cæsare Augusto,
ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio
prima facta est sub præside Syriæ Cyrenio. Et
ibant omnes ut profiterentur, singuli in suam civi-
tatem. Profectus est autem et Joseph a Galilæa de
civitate Nazareth in Judæam, in civitatem David quæ
vocatur Bethleem, eo quod esset de domo et fa-
milia David, ut profiteretur cum Maria desponsata
sibi uxore prægrante ⁶⁰. » Viden', quam exigua
gestatur, et prima descriptio edicitur. Qui univer-
sam creaturam descriptam habet, quique discipulis
suis, ait : « Gaudete et exultate, quia nomina ve-
stra scripta sunt in cælis ⁶¹, » in parvis Latinis
codicibus Matrem suam describi concessit. Quis
non loquatur? Quis non miretur humilem Domini
attemperationem? Sursum liber, deorsum censu
descriptus : sursum Filius, deorsum servus : sur-
sum rex, deorsum mercenarius : sursum dives,
deorsum egenus : sursum adoratur, deorsum tribu-
tum solvit : sursum divinus Athonus, deorsum
spelunca rustica : sursum paternus et incompre-
hensibilis sinus, deorsum stabulum parvum et præ-
sepe. Quis non mirabitur magnas sursum res, et vi-
les deorsum pannos? Qui solvit, ligatur : qui nutrit,
enutritur : incomprehensibilis, puer apparet : qui
fontes scaturire facit, ubera mutuatur : qui omnia
gestat, inexplicabili modo gestatur : qui nusquam
non est, in certo loco incircumscripse circumscribi-
tur. O res stupendas ! Elisabet in concinna ædicula
parit, et Virgo in parva gignit spelunca : Joannes
in lecto, Dominus in præsepio. Non sine causa Do-
minus ex Virgine natus : non sine causa pannis in-
velutus est : nec sine causa mamillam suxit : non
sine causa in præsepio reclinatus est : nec sine
causa Augusti descriptione accitus est ; omnia ex
certa causa et ratione, etsi occulta, peracta sunt. Ex
Virgine nascitur, ut primum hominem Adam ex
limo virginis terræ formatum reformet. Pannis in-
volvitur, ut peccatorum nostrorum nexus solvat,
vincula vinculis solvens, juxta dictum illud :
D « Unusquisque enim vinculis peccatorum suorum
constringitur ⁶². » Mamillam suxit, ut gratiæ lac,
quod ex latere ejus, effluxit, scaturiret : nihil enim
aliud lac est, nisi sanguis albescens : in præsepio
reclinatus est, ut humanum genus brutorum more

⁶⁰ Luc. II, 1-5. ⁶¹ Luc. X, 20. ⁶² Prov. V, 22.

(61) Colb. 1, ἐν ἀπογραφαῖς.

(62) Hæc, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, desunt in Colbertino 1 et 2. Infra iidem, ἀπογράψασθαι.

(63) Sic mss. Editi vero, ἐν τῷ οὐρανῷ, τοῖς μα-
κροῖς.

(64) Colb. 1, 2, τῶν ἀλόγων ἡ φάντη τοῦτω ἀνά-
παυσις. Τίς μὴ θαυμάσει, τίς μὴ ἐκπλαγείη ὅτι

ἄνω.

(65) Colb. 1, 2, πηγὰς βρύων. Infra Colb. 2,
ἀπερίγραπτος.

(66) Colb. 1, 2, ἀνακλιθῆναι. Infra Colb. 1, αἰνι-
γματωδῶς.

(67) Ija manuscripti. Editi vero, ἀνέβλυσεν.

desipiens corrigeret, duorumque animalium esca fieret : quorum duorum animalium? Ethnici, Judaicique populi, de quibus scriptum est : « In medio duorum animalium cognosceris ⁶³. » Descriptionem sub Augusto Cæsare admisit, ut inconditum orbis statum componeret. Ipsa quippe descriptio, probi in orbe futuri ordinis pignus fuit.

γὰρ ἡ ἀπογραφὴ τῆς οἰκουμένης εὐταξίας ἀρξάδων γεγένηται.

3. Et quod vera hæc sint, paucis percipe. Antequam Dominus homo fieret, hominum genus magna tyrannis occupabat, nulla ratione terra gubernabatur, regia dignitas ludibrio erat, apud homines multos ingens regnum turba exoriebatur : si cui erant centum circiter homines subditi, regium is sibi habitum continuo usurpabat. Talis erat hominum **346** pugna : cum certorum locorum principatus ambirent, nec ex loco transirent in alium ; nisi quandoque sibi mutuo bellum inferrent. Cum diutius ejusmodi confusio perseveraret, ubi primum Dominus in terra virgineum occupavit palatium, permultos illos abstulit principatus, ac monarchiam instituit, ubi Romanorum imperium omnes obtinere decrevit, ad cælestis scilicet imperii normam. Quemadmodum enim unum in cælo Dei regnum obtinet, omnesque angeli voluntati ejus subjiciuntur ; dæmonibus barbarorum more imperium detrectantibus eadem ratione et in terra, licet permultæ sint indomitæ gentes, unum tamen Romanorum imperium obtinet. Probi igitur hujusce ordinis constituendi causa, primam sub Augusto descriptionem rex in utero gestatus edici mandavit : unde et se ipse in Romani imperii censu describi permisit ad confirmationem statutarum legum. Tum enim regis **C** lex obtinet, cum prior ipse quam tulit legem impiet. Nam qui legem ponit, nec implet, is legis abrogator est potius quam legislator. Boni igitur hujusmodi ordinis ponendi causa, prima sub Augusto descriptio facta est, ut et legis cultus auferretur, et Judæorum natio cohiberetur, ut ne perversis Judæis, si suo jure viverent, liceret innoxios occidere, sed necessitatis jugo legibus parerent.

Ἰουδαίσις αὐτονομία χρωμένοις φονεύειν τοὺς ἀνευθύνους, ἔπεσθαι δὲ τοῖς νόμοις τῶ τῆς ἀνάγκης ζυγῶ (73).

4. Necessaria itaque fuit supradicta sub Augusto descriptio. Ipsa quippe descriptio, Judæorum populum depressit, Christianorum contra genus exaltavit, Judæis, Romani metu imperii, non audentibus priore suo uti furore. Quapropter post eam descriptionem, cum Dominum comprehendissent et morti **D** tradere festinarent, non ausi sunt arbitrato suo agere, sicut olim cum prophetis, quos cæco impetu

⁶³ Habac. III, 2.

(68) Ita Colb. 1, 2. Editi vero, τυραννία.

(69) Ita Colb. 1, 2. Editi vero, μία πλειόνων βασιλεία κρατεῖ, τῶν δαιμόνων δίκην, etc. Mox mss. ἀφανισθέντων, pro ἀφηνιασάντων. Infra editi, βασιλεία κρατεῖ, ἐπειδὴ ἀνωθεν ἐκρατεῖτο, διὰ ταυτὸν. Editi vero ut in textu.

(70) Colb. 1, 2, Τότε δὲ βασιλέως νόμος κρατεῖ τε,

οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ αἷμα λευκανθέν. Ἐν φάτῃ ἀνεκλήθη, ἵνα τὴν ἀλογίαν τῆς ἀνθρωπότητος διορθώσῃται, καὶ τῶν δύο ζώων τροφή γένηται· ποίων δύο ζώων ; τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ περὶ ὧν γέγραπται· « Ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ. » Τὴν ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος ἀπογραφὴν κατεδέξατο, ἵνα τὴν οἰκουμένην ἀταξίαν διορθώσῃται. Αὕτη

3. Καὶ ὅτι ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, διὰ βραχέων ἄκουε. Πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως πολλὴ τυραννίς (68) τὸ τῶν ἀνθρώπων κατεῖχε γένος· ἀλόγως τὸ τῆς γῆς ἐκυβερνᾶτο χωρίον· ἐνέπαιζον εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα· πολλῶν τῶν ἀνθρώπων πλῆθος βασιλέων ἐφουτουργεῖτο· ἑκατὸν πού τις ἄνδρας ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν, εὐθέως τὸ τῆς βασιλείας ἐσφετερίζετο σχῆμα. Τοιαύτη τῶν ἐθνῶν ἡ ἀμιλλα· τοπαρχίας ἀγαπῶντες, καὶ τόπον ἐκ τόπου μὴ διαβαίνοντες, εἰ μὴ τρόπον τινὰ κατ' ἀλλήλων ὠπλίσαντο. Ταύτης τῆς συγχύσεως χρονοτριβουμένης, μόνον ὁ Κύριος κατεδέξατο ἐπὶ γῆς τὸ παρθενικὸν οἰκῆσαι παλάτιον, εὐθέως τὴν μὲν πολυαρχίαν παύει, τὴν δὲ μοναρχίαν φουτουργεῖ, τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν πάντων ἡγεμονεύειν κληρώσας, κατὰ μέμησιν τῆς ἐπουρανίου διατριβῆς. Ὡσπερ γὰρ ἐν οὐρανῷ μία ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία κρατεῖ, καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι τῷ θελήματι αὐτοῦ ὑποτάσσονται, τῶν δαιμόνων δίκην (69) βαρβάρων ἀφηνιασάντων· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ καὶ πολλὰ τὰ ἀνυπότακτα ἔθνη, ἀλλ' ὅμως μία ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία κρατεῖ. Διὰ ταύτην οὖν τὴν εὐταξίαν τὴν πρώτην ἀπογραφὴν ὁ κυσοφορούμενος βασιλεὺς προσέταξεν ἐπὶ Αὐγούστου συγκροτηθῆναι· ὅθεν καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐναπόγραφον γενέσθαι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ παρεχώρησε πρὸς βεβαίωσιν τῶν θεσπιζομένων νόμων. Τότε γὰρ βασιλέως νόμος κρατεῖ, ὅτε ὁ νομοθετῶν βασιλεὺς πρῶτος πληρώσῃ τὸν νόμον. Ὁ γὰρ (70) νομοθετῶν καὶ μὴ πληρῶν καθαιρέτης ἐστίν, ἢ (71) νομοδότης. Διὰ τὴν προλεχθεῖσαν οὖν εὐταξίαν, ἢ ἐπὶ Αὐγούστου ἀπογραφὴ πρώτη γέγονεν, ὅπως καὶ ἡ τοῦ νόμου λατρεία μετενεχθῆ, καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων φύλον καταργηθῆ (72) πρὸς τὸ μὴ ἐξεῖναι λοιπὸν τοῖς ἀτάκτοις

4. Ἀναγκαῖα τοίνυν ἡ προλεχθεῖσα ἐπὶ Αὐγούστου ἀπογραφὴ· αὕτη ἡ ἀπογραφὴ τὸ μὲν τῶν Ἰουδαίων ἐταπείνωσε φύλον, τὸ δὲ τῶν Χριστιανῶν ὑπερύψωσε γένος· μηκέτι τολμώντων Ἰουδαίων (74) δεῖε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τῇ προτέρῃ κεχρηθῆσθαι μανίᾳ. Διὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπογραφὴν ταύτην, τὸν Κύριον κρατήσαντες, καὶ θανάτῳ παραδόναι σπεύδοντες, οὐκ ἐτόλμησαν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς διαπράξασθαι,

ὅτε πρῶτος αὐτὸς τοῦτον πληροῖ. Ὁ γὰρ

(71) Adde μᾶλλον, aut lege οὐ pro ἢ.

(72) Colb. 1, 2, καταρτισθῆ.

(73) Colb. 1, 2, τῇ τῆς ἀνάγκης ζωῆ.

(74) Colb. 1, 2, τολμώντων παίδων Ἰουδ. Editi, ut in textu.

καθ' ὁμοίωτα τῶν προφητῶν, οὓς ἀδιακρίτως (75) A
 διεσπάραξαν· ἀλλὰ τῷ Πιλάτῳ προσήνεγκαν, ἄρ-
 χοντι Ῥωμαίων, ἐντυχίαν εἰσπραξαμένῃ, δίκας
 ἀπαιτούμενοι τῶν λεγομένων, συγκατάθεσιν μεθ-
 οδευόμενοι. Διὸ καὶ ὁ Πιλάτος, ὁ Ῥωμαίων ἄρχων, ὡς
 εἶδε τοὺς Ἰουδαίους κυνογλωσσοῦντας κατὰ τῆς τοῦ
 Κυρίου ἀναιρέσεως (76), καὶ εἰδὼς, ὅτι διὰ φθόνον
 παρέδωκαν αὐτὸν, ἐπηρώτα τοὺς Ἰουδαίους, φάσκων·
 Καθὼς ἴστε πάντες σαφῶς, οὐδὲν ἄξιον θανάτου
 εὕρισκω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ, ὃ Ἰουδαῖοι. Τί τὴν
 τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν μολύνειν σπεύδετε, ἀκρασίᾳ
 κρατοῦντες, τὸν δίκαιον, καὶ τὸν ἀνεύθυνον ὑπεύθυνον
 εἶναι θέλοντες; Οὐδὲν ἄξιον θανάτου εὕρισκω ἐν τῷ
 ἀνθρώπῳ τούτῳ. Μᾶλλον οὖν ὁ Βαραβῆᾶς (77) φο-
 νευθῆ, ὁ δὲ Χριστὸς ἀπολυθῆ· ὅτι ἐκεῖνος μὲν φο-
 νευτῆς καὶ στασιώδης, οὗτος δὲ εὐαργέτης καὶ ζωοδό-
 τῆς· ἐπειδὴ καὶ ταύτην κατ' αὐτοῦ τὴν κατηγορίαν
 ἠσπάσασθε. Καὶ οὕτως δὲ Ἰουδαίων μὴ συντιθεμέ-
 νων, ἀλλ' ἐχθρὸν τοῦ Καίσαρος τὸν Πιλάτον φημι-
 ζόντων, οἵτινες κατὰ πρόσωπον ἔλεγον τῷ Πιλάτῳ,
 συνηγοροῦντι τῷ Χριστῷ· « Οὐκ εἰ φίλος τοῦ Καί-
 σαρος, » ἐπειδὴ τὸν λέγοντα ἑαυτὸν βασιλεῖα ζωοποι-
 εῖσθαι θέλεις. Καὶ οὕτως (78) ὁ Πιλάτος οὐ συνεχώ-
 ρησε τοῖς Ἰουδαίοις τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ πᾶν ὅτι οὖν δια-
 πράξασθαι. Εἰ γὰρ ἂν συνεχώρησε τοῖς Ἰουδαίοις,
 οἱ Ἰουδαῖοι λίθοις τὸν Κύριον ἐθανάτωσαν, ἢ ξυλίνῳ
 πρίονι κατέπρισαν. Τούτου δὲ πραττομένου, ἡμεῖς
 τὸν σταυρὸν ἐζημιούμεθα· ἐπειδὴ Ῥωμαίων κριτή-
 ριον τὸ τοῦ σταυροῦ ξύλον. Διὸ καὶ ὁ Πιλάτος ἐπ-
 ηρώτα τοὺς Ἰουδαίους· « Τί θέλετε ποιήσω Ἰησοῦ,
 τὸν λεγόμενον Χριστόν (79); » Οἱ δὲ, τῇ Ῥωμαίων
 παιδείᾳ θαρρόντες, ἐδόθησαν· « Ἄρον, ἄρον. σταύρω-
 σον αὐτόν· » καὶ εὐθέως ὁ Πιλάτος συνένευσεν· ἄνωθεν
 γὰρ ἐκέκτετο τὸ νεῦμα.

5. Διὰ ταύτην οὖν τὴν εὐταξίαν ἢ ἐπὶ Αὐγούστου
 Καίσαρος πρώτη ἀπογραφὴ ἐνομοθετεῖτο· εἰ μὴ γὰρ
 προενομοθετηθῆ ἢ ἀπογραφὴ αὕτη, οὐκ ἂν τὸ τοῦ
 Κυρίου σῶμα τελείᾳ ταῷ παρεδόθη· ἔμελλον γὰρ
 παῖδες Ἰουδαίων τῇ ὑπερβαλλούσῃ μανίᾳ ἢ πυρὶ πα-
 ραδοῦναι τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, ἢ θαλάσῃ καταπον-
 τίξειν. Εἰ γὰρ τὸν φίλον Ἰερεμίαν εἰς λάκκον βορβό-
 ρου κατήγαγον (80)· τί ἔμελλον εἰς τὸ τοῦ Κυρίου
 σῶμα διαπράττεσθαι, εἰ μὴ τὸν Ῥωμαϊκὸν νόμον εἶ-
 χον κολαφίζοντα; Διὸ καὶ τὸν Ἰουδαίων μὴ συγχω-
 ρουμένων παρὰ τοῦ Πιλάτου δέξασθαι τὸ τοῦ Κυρίου
 σῶμα, Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, φίλος ὢν τοῦ Πι-
 λάτου προσελθὼν ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ τὸ τοῦ Κυρίου
 σῶμα, ἀσύγκριτόν τι (81) προσενέγκας. Ἀναγκαῖα
 τοίνυν ἢ ἀπογραφὴ ἢ ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος· εἰ

dilaniarunt; sed Pilato coram steterunt tum Roma-
 norum præsidi, exacturo ut coram se accusaretur;
 idque ut pro dictis ejus pœnas exposcerent, et ar-
 tificio consensum ejus obtinerent. Quamobrem. Pi-
 latus, utpote Romanorum præses, ut Judæos vidit
 caninalingua Domini necem postulantcs, gnarus
 eos præ invidia tradidisse illum, interrogabat Ju-
 dæos hisce verbis: Ut probe nostis omnes, nihil
 morte dignum invenio in hoc homine, o Judæi.
 Quid Romanorum imperium polluere conamini, pe-
 tulanter justum capientes, et insontem sontem
 esse volentes? Nihil morte dignum invenio in hoc
 homine. Barabbas ergo occidatur, Christus autem
 dimittatur: quia ille quidem homicida et seditio-
 sus, hic vero beneficuset vitæ largitor, quandoqui-
 dem hanc adversus illum accusationem adornastis.
 B Verum cum ne hac quidem ratione assentirentur
 Judæi, sed Cæsaris inimicum Pilatum proclama-
 rent: Pilatoque Christi patrociniū suscipienti in
 faciem dicerent: « Non es amicus Cæsaris⁶⁴, » si-
 quidem velis eum vivere qui se regem dicit. At ne
 ita quidem Judæis concessit Pilatus, ut quidvis
 proprio agerent arbitrio. Si namque concessisset
 illis, Judæi Dominum lapidibus interemissent, aut
 serra lignea dissecuissent. Quod si factum fuisset,
 nos crucis jacturam fecissemus. Nam apud Roma-
 nos supplicium, crucis erat lignum. Quamobrem
 interrogabat Judæos Pilatus: « Quid vultis faciam
 de Jesu, qui dicitur Christus⁶⁵? » At illi Romano-
 rum instituto confisi, clamarunt: « Tolle, tolle,
 crucifige eum⁶⁶, » et confestim Pilatus annuit: de-
 super enim nutum hunc acceperat.

347 5. Ob eum igitur probum ordinem prima
 sub Augusto Cæsare descriptio edicta fuit: nisi
 enim edicta fuisset, nequaquam Domini corpus
 perfectæ sepulturæ traditum fuisset; futurum enim
 erat ut Judæi, præ nimio furore, corpus Domini aut
 in ignem conjicerent, aut in mare demergerent. Si
 enim amicum sibi Jeremiam in lacum cœni demise-
 runt, quid facturi erant in Domini corpus, nisi se
 cohibentem reperissent Romanorum legem? Quare
 cum Judæis minime concederetur a Pilato ut cor-
 pus Domini acciperent, Joseph ab Arimathæa, ami-
 cus Pilati, adiens illum, petiit ab eo corpus Do-
 mini, allato pro ea re ingenti pretio. Necessaria
 itaque fuit descriptio sub Augusto Cæsare facta:
 tametsi enim, uti modo audisti, sponsus Virginis

⁶⁴ Joan. xix, 12, ⁶⁵ Matth. xxvii, 22, ⁶⁶ Joan. xix, 15.

(75) Colb. 1, 2, ἀδιακρίτως. Mox iidem, Ῥωμαίων
 ψευδοκατήγορίας πλασάμενοι, καὶ ἀπαιτούμενοι τῶν
 λεγομένων τὴν ἀπόδειξιν. Διὸ καὶ ὁ Πιλ. Mox iidem,
 κυνῶν δίκην ὑλακτοῦντας, alii κυνογλωσσοῦντας.

(76) Sic mss. Editi vero, ἀναιρέσεως, omissis
 multis. Mox, πάντες deerat in editis, habeturque
 in Colb. 1, 2.

(77) Sic mss. Editi, ἢ ὄλως ὁ Βαρ.

(78) Colb. 1, 2, ζωοποιεῖν θέλεις. Ἄλλ' οὐδὲ οὕ-
 τως.

(79) Sic Colb. 1, 2. Editi vero, ὃν λέγετε Χριστόν.
 Infra Colb. 2, συγκατένευσεν. Ibid. Colb. 1, 2, ἄνω-
 θεν γὰρ ἦν τὸ πνεῦμα τοιούτως γενέσθαι. Διὰ ταύτην
 τοίνυν.

(80) Quidam mss. κατήγγισαν. Infra mss. ut in
 textu. Editi vero, τῶν Ἰουδαίων μηδενὶ συγχωροῦν-
 των. . . οὗτος προσελθὼν ἠτήσατο παρὰ τοῦ Πιλά-
 του.

(81) Colb. 1, 2, ἀσύγκριτον τιμὴν. Editi, ἀσύγ-
 κριτόν τι.

mœrore affectus est, attamen mundus universus præstantioris ordinis initium accepit. Quid illud est, Sponsus Virginis mœrore affectus est? paucis ausculta. Cum Joseph Virginis sponsus, ut modo audisti, propter Augusti censum in Bethléem concessit cum Maria desponsata sibi uxore prægnante, ignorabat Joseph mysterium in Virgine abditum, necdum angeli oraculum acceperat: at Virgo, tum ex verbis, tum ex uteri tumore, certo sciebat quid gestum esset; quanto enim magis uterus intumescebat, tanto securiorem Virgo vitam degebat, una virginitatem servans intemeratam, fetumque gestans citra vel minimam molestiam; nec tantum illo gravata, quantum levata.

6. Horum causa anxius Joseph, cum videret eam uterum gestare, ignoraretque intus reconditum thesaurum, mœrore affectus, Virginem in via objurgavit hisce verbis: Quid tibi videtur, o Maria? Nonne tu es quæ ut verecunda Virgo in templi sepio es educata? Nonne tu es, o Maria, quæ viri aspectum non sustinebas? Nonne tu es, o Maria, quæ contra propositum tuum me in sponsum admisisti? Nonne tu es, o Maria, quæ virginitatis rosam immarcessibilem servare peroptabas? Nonne tu es, o Maria, quæ Susannam diligebas, Ægyptiam oderas? Nonne tu es, o Maria, quæ vi stupratam Thamar sæpe legebas⁶⁷, et impudicum Amnonem exsecrabare? Quorsum abiit ille continentiae tuæ thalamus? Quorsum ille castitatis immaculatus thorus? Quorsum verecundus ille vultus? Ego pudore afficior, tu confidenter agis? Quia peccatum sileo tuum, tu propius accedere festinas? Non vides alvi tuæ tumorem? Intus infans palpitat, et tu quasi nihil experta hilaris es? Abi, Maria, remigra in domum tuam: quære pudicitiae tuæ furem, cum illo describare. Ego contumeliam illam non admitto, nullam ad pœnam deprecandam invenies excusationem. Tum Virgo ad Josephum: Quid indignaris, mi sponse? Quid me ut impudicam damnas? Quid contumeliosis oculis uteri mei tumorem conspicis? Quid me ad erubescendum cogis? Gloria sum mulierum, a priore illas turpitudine emergere feci: Evam revocavi: ignem transtuli gladium, et tu me jubes occultari? Nemo pœnas a me reposcere poterit, quæ communem omnium gesto Dominum. Si de me ipsa testimonium feram, inanis gloria cupida deprehendar. Paululum: exspecta, Joseph, tibi que pastores vera persuadebunt, te magi certiore facient: stella pudore afficiet: angeli ad compunctionem excitabunt. Jam dubitas, paulo post gloriam dabis, ubi cœlestem exercitum audies cum concentu clamantem: « Gloria in excelsis Deo, et

Α γὰρ καὶ ὁ μνηστὴρ τῆς Παρθένου, καθὼς ἀρτίως ἤκουες, ἐστύγνασεν, ἀλλ' ὅμως ὁ σύμπας κόσμος ἀρχὴν εὐταξίας ἐδέξατο. Τί ἐστίν, Ὁ μνηστὴρ τῆς Παρθένου ἐστύγνασεν, ἄκουε διὰ βραχέων. Ἦνίκα Ἰωσήφ ὁ μνηστὴρ τῆς Παρθένου, καθὼς ἀρτίως ἤκουες, διὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Αὐγούστου τὴν Βηθλεὰμ κατελάμβανε σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένη αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύω, ἠγνύει ὁ Ἰωσήφ τὸ ἐν τῇ (82) Παρθένῳ μυσταγωγούμενον· οὐκ ἦν οὐδέπω χρησμὸν ἀγγέλου δεξάμενος. Ἡ Παρθένος τὸ ἀσφαλὲς ἐκέκτητο, καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ὄγκῳ· ὅσον γὰρ τῆς γαστρὸς ἡ αὐξήσις ἐγένετο, τοσοῦτον ἡ Παρθένος ἀμεριμνότερον βίον διέτριβεν· ὁμοῦ καὶ τὴν παρθενίαν ἀμόλυντον φυλάττουσα; καὶ τὸν τόκον ἀσχυλτον ἄγουσα, οὐ τοσοῦτον κοπουμένη, ὅσον κουφιζομένη.

Β 6. Πρὸς τοῦτοις ἀγωνιῶν (83) ὁ Ἰωσήφ, ὡς εἶδεν αὐτὴν κατὰ γαστρὸς ἔχουσαν, τὸν ἐνδοθεν θησαυρὸν ἀγνοῶν, στυγνάσας, κατὰ τὴν ὁδὸν ἀντέβαλλε πρὸς τὴν Παρθένον, λέγων· Τί σοι τὸ δόξαν, Μαρία; Οὐ σὺ εἶ ἡ ὡς αἰδέσιμος Παρθένος ἐν τοῖς ἱεροῖς περιδόλοις ἀνατραφεῖσα; Οὐ σὺ εἶ Μαριὰμ, ἡ πρόσωπον ἀνδρὸς θεωρῆσαι μὴ καταδεχομένη; Οὐ σὺ εἶ Μαριὰμ, ἡ παρὰ πρόθεσιν κατεγγυηθῆναι μοι πεισθεῖσα (84); Οὐ σὺ εἶ Μαριὰμ, ἡ τὸ τῆς παρθενίας ῥόδον ἀμάραντον φυλάξαι προσευξαμένη; Οὐ σὺ εἶ Μαριὰμ, ἡ τὴν Σωσάνναν ἀγαπήσασα, καὶ τὴν Αἴγυπτίαν μισήσασα; Οὐ σὺ εἶ Μαριὰμ, ἡ τὴν βιασθεῖσαν Θάμαρ ἀναλεγομένη, καὶ τὸν ἀτακτον Ἀμνὸν βδελυττομένη; Ποῦ σου τῆς σωφροσύνης ὁ θάλαμος; Ποῦ σου τῆς ἀγνείας ἡ ἀσπιλος παστὰς Ποῦ σου τὸ αἰδέστικόν πρόσωπον; Ἐγὼ αἰσχύνομαι, καὶ σὺ παρρησιάζεις; Ὅτι σιωπῶ τὴν ἀμαρτίαν σου, οὕτω πλησιέστερον χωρεῖν ἐπέιγεςαι (85); Οὐχ ὄρξας τὸν ὄγκον τῆς κοιλίας σου; Ἐνδον τὸ βρέφος σπαίρει, καὶ σὺ ὡς ἀπειραστος πειρασμῶν φαιδρύνῃ; Ἀπιθι, Μαριὰμ· ὑπόστρεψον εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐπιζήτησον τὸν κλεψίγαμον· ἐκεῖνῳ ἐναπογράφηθι. Ἀλλοτρίαν ὕβριν οὐ καταδέχομαι· οὐχ εὐρίσκεις ἀπολογίαν πρὸς τὴν τιμωρίαν. Ἡ δὲ Παρθένος πρὸς τὸν Ἰωσήφ· Τί δυσχεραίνεις, μνηστὴρ ἐμοῦ; Τί ὡς ἀτάκτου μου καταψηφίζεις; Τί ἐφουδρίστοις ὀφθαλμοῖς τὸν ὄγκον τῆς γαστρὸς μου περιδρόμεις; Τί ἐρυθριῶν με καταναγκάζεις; Δόξα τῶν γυναικῶν γέγονα· τῆς προτέρας αὐτὰς αἰσχύνης ἀπέδουσα· τὴν Εὐάν ἀνεκαλεσάμην· τὴν φλογίνην ῥομφαίαν μετέστησα· καὶ σὺ καλύπτεσθαί με παρασκευάζεις (86); Οὐδεὶς δίκας ἐμὲ δυνήσεται εἰσπράξασθαι· κοινὸν γὰρ Δεσπότην βαστάζω. Ἐάν ἐγὼ περὶ ἐμαυτῆς μαρτυρήσω, ὡς κενόδοξός τις εὐρεθήσομαι. Μικρὸν καρτέρησον, ὦ Ἰωσήφ, καὶ ποιμένες σε πείσουσιν· μάγοι σε πληροφορήσουσιν· ἀστὴρ σε δυσωπήσει· ἄγγελοί σε κατανώξουσι. Νῦν ἀμφιβάλλεις, μετ' οὐ πολὺ δὲ δοξάσεις, ὅτε τῆς ἐπουρανίου στρατιᾶς ἀκούσεις συμφώνως βοώσης· « Δόξα

⁶⁷ Genes. xxxviii.

(82) Colb. 1, 2, ἠγνύει ὁ Ἰωσήφ τῇ ξένη πραγματείᾳ τὸ ἐν τῇ. Infra idem, Χρηματισμὸν ἀγγέλου.

(83) Sic Colb. 1, 2. Editi vero, ἀγνοῶν.

(84) Sic mss. Colb. Editi vero, ἡ κατὰ πρόθεσιν

κατεγγυηθῆναι μὴ πεισθεῖσα.

(85) Ita Colb. 2. Editi vero, ἐπήγεςας. Idem mox, βρέφος σπαίρει. Editi male, σπείρει.

(86) Colb. 1, 2, με καταναγκάζεις.

ἐν ὑψίστοις Θεῶν, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. » Τότε γονυπετήσεις, καὶ οὐ καταζητήσεις. Οὐχ ὄρᾳς τῆς ὁδοῦ τὴν διάβασιν, Ἰωσήφ, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἀνδρῶν συνοδοιπορεῖ ἡμῖν; Οὐχ ὄρᾳς τὸν ἥλιον λαμπροτέραν στολὴν ἀναβαλλόμενον (87); Οὐχ ὄρᾳς πᾶσαν τὴν κτίσιν σκιρτῶσαν; Οὐχ ὄρᾳς τὰ ὄρη πηδῶντα; Οὐχ ὄρᾳς τοὺς βουνοὺς εὐφραινόμενους; Οὐχ ὄρᾳς τὰς ἀφῆσεις τῶν ὑδάτων ὑπερβλυζούσας; Οὐχ ὄρᾳς τὸν Ἰορδάνην ἔξω περιτρέχοντα; Ἀπὸ τῶν σημείων στόχασαι τὸ τεκμήριον, καὶ μὴ, ὅτι ἔγκυδός εἰμι, δίσταζε, Ἰωσήφ. Ἐδανείσθην, οὐκ ἐμολύθην· ἔχρησα τὴν κοιλίαν, οὐκ ἐμόλυνα τὴν παρθενίαν. Μὴ ἀπιστήσης τοῖς προκειμένοις, ὦ Ἰωσήφ. Ὅτε μαιωθήσομαι (88), τότε τίς εἰμι γνωρισθήσομαι· νῦν ὄνειδίζομαι, τότε μακαρισθήσομαι· νῦν ὡς αἴτιον ἀπελαύνεις, τότε ὡς ἀγίαν ἐγγὺς εἶναι παρακαλέσεις. Μὴ, ὅτι δοκεῖς φυλάττειν (89), μεγάλον· ἐγὼ γὰρ σε φυλάττω ὁ γὰρ τὴν ἐμὴν κοιλίαν σκηνὴν ποιῆσαι καταδεξάμενος, οὗτος πάσης τῆς φύσεως φύλαξ. Πορευθῶμεν τοίνυν, καὶ ἐναπόγραφοι γενώμεθα, ὅπως πληρωθῆ καὶ ἡ στρατιωτικὴ νομοθεσία, καὶ ἡ βασιλικὴ δογματοθεσία.

7. Ἐν τούτοις ὁ Ἰωσήφ εὐλαβηθεὶς, διττὴν λοιπὸν ὁδὸν ἐβάδιζε· τοῖς μὲν ποσὶ τὴν γῆν ἰχθυοποιῶν (90), τοῖς δὲ λογισμοῖς τὰς νεφέλας ὑπερπηδῶν. Τί γὰρ ἕτερον εἶχεν ὁ Ἰωσήφ διαπραχθεῖσθαι, ἢ ἄνω τὸν νοῦν σχολάζειν, ἐπειδὴ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ ἄνωθεν ἐστὶ δεδομένη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ἰωσήφ συμπεριεφέρετο τῇ Παρθένῳ, ὁμοῦ καὶ βοηθός καὶ σκόπος τῶν μελλόντων γενόμενος· οὐχ ὅτι ἔχρηζεν βοηθοῦ ἢ Παρθένου, μᾶλλον δὲ ὁ ἐν Παρθένῳ κυφορούμενος· αὐτὸς γὰρ ὁ πάντων βοηθός ἦν καὶ ἐστὶ (91), καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκέκραγεν ὁ κράζων· « Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. » Ἀλλ' ὅτι ἀναγκαῖον ἦν ὡς πραγματείαν τῆς οἰκονομίας, τοῦ εἶναι τὸν Ἰωσήφ βοηθόν, πρὸς τὸ τὴν Παρθένον ὡς ὑπανδρὸν φημίζεσθαι, πρὸς τὸ λαθεῖν τὸν διάβολον τὸ κατασκευαζόμενον, ὅπως μὴ μάθῃ τὸ γενόμενον (92)· πῶς ὁ Θεὸς μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναναστραφῆναι καταδέξατο. Τί οὖν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς; Καλὸν γὰρ λοιπὸν συνιδεῖν καὶ τὸν Ἰωσήφ πληροφορούμενον (93), καὶ τὸν οἰκίσκον, ἐνθα ἡ Παρθένος ἀπεκύησε, τῆς Ἐκκλησίας τὸν τύπον δεχόμενον· ὅπου θυσιαστήριον μὲν ἡ φάτνη, ἐφημερευτὴς δὲ ὁ Ἰωσήφ, διάκονοι δὲ οἱ ποιμένες, ἱερεῖς οἱ ἄγγελοι, ἀρχιερεὺς ὁ Κύριος, θρόνος ἡ Παρθένος, κρατῆρες οἱ μαζοὶ, ἀναδόλαιον ἡ ἐνανθρώπησις, ῥιπιστῆρες τὰ χερουδίμ, δίσκος τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Πατὴρ δισκοκάλυμμα (94). Ὅτι δὲ τῆς Ἐκκλησίας τύπον προσ-

⁶⁹ Luc. II, 14. ⁶⁹ Psal. cxx, 2.

(87) Colb. 1, 2, περιβεβλημένον.

(88) Colb. 1, 2, μαίαις ὀφθήσομαι.

(89) Colb. 1, 2, φυλάττειν, Ἰωσήφ, μέγα φρόνει· ἐγὼ γὰρ σε φυλάττω, ὁ τὴν ἐμ. Paulo post, iidem, πάσης τῆς κτίσεως φύλαξ ὡς δημιουργός. Editi, ἀμπελοφύλαξ.

(90) Colb. 1, 2, ἰχθυοποιῶν.

(91) Sic Colb. 1, 2. In editis vero, ἦν καὶ ἐστὶ deest. Mox mss. ut in textu. Editi vero, τοῦ Κυρίου τοῦ Ὑψίστου Ἀλλ' ὅτι. Mox iidem, ἀναγκαῖον πρα-

A in terra pax, in hominibus beneplacitum ⁶⁸. » Tum genna flectes, nec perquires. An non transitum nostrum consideras, o Joseph, quod scilicet **348** vir nullus nobis sit comes itineris? Non vides solem splendidiore amictum veste? Non vides universam creaturam exultantem? Non vides montes saltare? Non vides colles lætari? Non vides aquarum alveos exundare? Non vides Jordanem extra ripam effluentem? Ex signis rem conjice significatam, nec ambigas, o Joseph, quod me prægnantem cernas. Me ipsam mutuo dedi, nec polluta sum: uterum commodavi, nec virginitatem temeravi. Ne propositis rebus fidem abneges, o Joseph: cum obstetrice usa fuero, tum quæ sim exploratum erit; jam probris afficior, tum beata prædicabor; nunc ut ream abigis, tunc ut sanctam prope adesse rogabis. Ne glorieris quod me custodire videaris: ego namque te custodio. Nam qui uterum meum in tabernaculum sibi apparare dignatus est, is est totius naturæ custos. Pergamus ergo et describamur, ut et militaris lex, et imperatorium edictum impleatur.

7. His pudefactus Joseph, duplici deinceps via incedebat, pedibus quidem terram vestigio calcans, cogitationibus autem nubes supergressus. Quid enim aliud agendum Josepho restabat, quam ut sursum mente degeret. Quandoquidem omne donum perfectum desuper datum est. Quamobrem deinceps Joseph una Virgini comes, et adjutor erat, atque futurarum spectator rerum. Non quod Virgini adjutore esset opus, nedum ei qui in Virgine gestabatur, quique omnium auxiliator erat et est, et ad quem exclamat ille qui ita vociferatur: « Auxilium meum a Domino qui fecit cælum et terram ⁶⁹; » sed quod necesse esset, ad œconomiam illius negotium, adjutorem Joseph esse, ut Virgo conjux reputaretur, ut diabolo lateret quod agebatur, neque rem gestam ille edisceret: qua ratione scilicet Deus cum hominibus conversari dignatus sit. Quid igitur Lucas evangelista? nam operæ pretium est videre et Joseph certiozem factum, et domicilium in quo peperit Virgo, quod Ecclesiæ typum gerit: ubi altare est præsepe; qui vice sua ministrat, Joseph; diaconi, pastores; sacerdotes, angeli; summus sacerdos, Dominus; thronus, Virgo; crateres, mammæ; vestis sacerdotalis, incarnatio; flabella, cherubim; discus, Spiritus sanctus; Pater autem disci operculum. Quod autem Ecclesiæ typum præfiguraret locus in quo Dominum peperit, audisti

γματείαν τῆς οἰκονομίας, πιστευθῆναι τὸν Ἰωσήφ δῆλον ἐντεῦθεν εἶδει τὴνκ.

(92) Colb. 1, 2, κατασκευαζόμενον ὅπως μὴ μάθῃ τι γενόμενον (ὁ τύραννος Colb. 1,) πῶς Θεὸς μετὰ ἀνθ. ἀναστραφῆναι.

(93) Colb. 1, 2, ἰδεῖν τὸν Ἰωσήφ χαρᾶς πληρούμενον.

(94) Colb. 1, 2, δισκοκάλυμμα ἐπισκιάζων τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. Iidem, προσεχάραξεν. Editi, προσεχάραξεν. Ibidem, ὁ τόπος deerat in editis, sed exstat in mss.

jamjam evangelistam Lucam dicentem : « Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret filium suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio ⁷⁹. »

ἀνέκκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, ὅτι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν

8. O res admirabiles! papæ, quam exigua verba, quam magna mysteria! « Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. » O rem stupendam, Conditor temporum definitum tempus exspectat! Qui terminum temporum constituit, statutum mensium spatium exspectavit; ut nemo phantasia aut speciem tantum illud esse existimaret. « Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret filium suum primogenitum : et pannis eum involvit et reclinavit eum in præsepio. » Perpende mysticum Virginis partum : ipsa peperit, ipsa pannis involvit. Inter feminas hujus sæculi alia parit, alia pannis involvit, apud Virginem non item; ipsa peperit, ipsa pannis involvit: ipsa infatigabilis mater, ipsa obstetrix sine magistra, non

349 permisit quemquam impuris manibus partum intemeratum contingere; ipsa per sese curavit eum, qui ex se, et ante se, et propter se natus erat;

«Et pannis eum involvit:et reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio.» Vides

o dilecte, quomodo Ecclesiæ typum nobis jam ante depinxerit vile illud diversorium, ubi Virgo illa peperit quæ semel uterum gestavit, nec secunda vice genuit, nec contumeliæ notam sustinuit : licet insani quidam, quod audierint Lucam evangelistam sic loquentem : « Et peperit filium suum primogenitum, » secundum fuisse Virginis conceptionem docuerint, incorruptionem in corruptionem transmutantes : in suis dogmatibus ita loquentes : Nequaquam primogenitus dictus fuerit, nisi subsequatur alter. Adversarii autem nostri, non modo Lucam suæ pravitatis producunt testem; sed etiam evangelistam Mathæum qui ea ipsa enarret, et apertius adhuc affirmet, atque ejus voces impii illi proferunt, in scriptis suis ea loquentes quæ Joseph in visione accepisse scribitur, Matthæo evangelista dicente : « Apparuit autem angelus Domini in somnis Joseph, dicens : Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam, quod enim in ea natum est, ex Spiritu sancto est. Surgens autem Joseph, ait, accepit Mariam conjugem suam; et non cognovit eam donec peperit filium suum primogenitum ⁷¹. » Simili modo adversarii has voces mutuantur, ut gloriosam Virginem secundo peperisse doceant. Sed apage absurditatem : immaculatum prorsus permansit hoc virginale, et gloriosum

⁷⁰ Luc. II, 6, 7. ⁷¹ Matth. I, 20-25.

(95) Colb. 1, 2, αὐτὴν καὶ ἔτεκεν τὸν π. Paulo post iidem, διότι οὐκ ἦν.

(96) Colbertinus primus et secundus νομίση τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν. Ἔτεκε, φησί, τὸν υἱὸν αὐτῆς.

(97) Colb. 1, εὐαγγέλι: χερσί. Infra post ἐξ αὐτῆς, legitur καὶ πρὸ αὐτῆς in codicibus mss., secus in editis.

εχάραξεν ὁ τόπος, ἐνθα ἡ Παρθένος ἀπεκύησε τὸν Κύριον, ἤκουες ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ λέγοντος· « Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν (95) πρωτότοκον· καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἐνέκκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. »

8. Ὡ τῶν παραδόξων πραγμάτων! βαβαί, πῶς μικρὰ τὰ ῥήματα, καὶ μεγάλα τὰ μυσταγωγήματα! « Ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν. » Ὡ τῶν παραδόξων πραγμάτων, ὁ τῶν χρόνων ποιητῆς ὠρισμένον χρόνον περιέμενεν! Ὁ ὀροθέτης τῶν χρόνων προθεσμιαστικῶν ἀνέμενεν, ἵνα μηδεὶς φαντασίαν ἢ δόκησιν νομίση (96). « Ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. »

B Βλέπε τὴν μυστικὴν ἀποκύησιν τῆς Παρθένου· αὐτὴ ἔτεκεν, αὐτὴ ἐσπαργάνωσεν. Ἐπὶ τῶν κοσμικῶν γυναικῶν ἄλλη τίκει, καὶ ἄλλη σπαργανοῖ· ἐπὶ δὲ τῆς Παρθένου οὐχ οὕτως· αὐτὴ ἔτεκεν, καὶ αὐτὴ ἐσπαργάνωσεν· καὶ αὐτὴ ἄκοπος μήτηρ καὶ ἀδίδακτος μαῖα, οὐ συνεχώρησεν ἀνάγκῃ χερσὶν (97) ἀψασθαί τινα τοῦ ἀχράντου τόκου· αὐτὴ διὰ ἑαυτῆς τὸν ἐξ αὐτῆς, πρὸ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐθεράπευσεν· « Καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. » Εἶδες, ὦ φίλε, πῶς τῆς Ἐκκλησίας τὸν τύπον προανεζωγράφησε (98) τὸ εὐτελὲς καταγώγιον, ἐνθα ἡ Παρθένος ἔτεκεν, ἡ ἄπαξ κυοφορήσασα, καὶ δευτέρον μὴ γεννήσασα, καὶ ὑβρεως ἔμφασιν μὴ ὑπομείνας· ἢ καὶ τινες μανέντες, διὰ τὸ ἀκοῦσαι αὐτοὺς λέγοντος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· « Καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, » καὶ δευτέραν σύλληψιν τῆς Παρθένου ἐδογματίσθη (99), τὴν ἀφθαρσίαν εἰς φθορὰν μεταβάλλοντες· φάσκοντες ἐν τοῖς οἰκείοις δόγμασιν· Οὐκ ἂν λεχθεῖη πρωτότοκος, δευτέρου μὴ παρακολουθήσαντος. Οὐ μόνον δὲ οἱ ἐξ ἐναντίας τὸν Λουκᾶν τῆς οἰκείας ἀβελτηρίας προβάλλονται μάρτυρα, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον τὰ αὐτὰ μηνύοντα, καὶ ἔτι σαφέστερον παρεγγυῶντα· ὅθεν καὶ τὰς ἐκείνου λέξεις φανεροποιοῦσιν οἱ ἄθεοι, ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι λέγοντες ἄπερ Ἰωσήφ ἐν ὄπτασίᾳ (1) δεξιόμενος ἀναγέγραπται, τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου λέγοντος· « Ὁφθη δὲ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ, λέγων· Ἰωσήφ υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ (2) γεννηθὲν, ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου· Ἀναστάς δὲ, φησὶν, Ἰωσήφ, παρέλαβε Μαριάμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς Αἴγυπτον· καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. » Ὁμοίως καὶ

(98) Colb. 1, 2, προεζωγράφησεν.

(99) Σύλληψιν ἐδογματίσθη τὴν Παρθένον ὑπομείναι. Sic Colb. 1, 2.

(1) Ita Colb. 2, recte. Editi vero φάλιν Ἰωσήφ μετ' ὄπτασίαν.

(2) Sic Colb. 1, 2. Editi vero, λέγων· Ἀναστάς παράλαβε Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου, διότι τὸ ἐν αὐτῇ.

(3) ταύτας τὰς λέξεις οἱ ἐξ ἐναντίας παρεγγυῶνται, ἐκ δευτέρου τὴν ἐνδοξὸν Παρθένον κυφορῆσαι δογματίζοντες. Ἄλλ' ἄπαγε τῆς ἀτοπίας! ἀκηλίδωτον ἔμεινε πάντως τὸ παρθενικὸν καὶ ἐνδοξὸν κειμήλιον· οὐκ ἐμολύνθη ὁ δεύτερος οὐρανός· οὐκ ἠχρειώθη τὸ τοῦ Ἰψίστου θεοχώρητον σκεῦος. Πρωτότοκος ὁ Κύριος ἤκουσεν ἐκ τῆς Παρθένου· καὶ καλῶς ἤκουσεν· οὐχ ὅτι δευτέρον τινα ὁμοιογενῆ προσεκαλέσατο· ἀλλ' ὅτι πρωτότοκος ὑπῆρχε, ταυτέστιν ἀσύγκριτος. Οὐδὲ γὰρ (4), διὰ τὸ εἰπεῖν τὸ μακάριον Παῦλον περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀνάρχου γεννήσεως, ὅς ἐστι πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ἤδη καὶ ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου φυσικὸν συνέγραψεν· οὐδ' αὖ πάλιν ὁ αὐτὸς Παῦλος, τὸν αὐτὸν Κύριον πρωτότοκον παρεισήγαγε, παραπλησίως τὸν ἄδην πατήσαντα.

9. Διὸ ἄκουε συνετῶς, καὶ πίστευε θεοφιλῶς. Πρωτότοκος ὁ Κύριος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τῆς Παρθένου, ἵνα διὰ πάντων γνωστῆ τὸ μοναδικὸν τῆς υἱότητος ἀξίωμα. Ἀσύγκριτος δὲ ὁ δεσποτικὸς τόκος· ὅπου γὰρ ἡ Μήτηρ Παρθένος, πῶς τόκος ἐρμηνευόμενος; Ὁμοίως καὶ τὸ εἰπεῖν τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον περὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι « οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· » οὐκ ἐγίνωσκεν γὰρ αὐτήν ἀληθῶς, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. ἕως οὗ ἡ Παρθένος ἐκυφόρει (5), οὐκ ἐγνώριζεν αὐτήν ὁ Ἰωσήφ· οὐκ ᾔδει, τί τὸ ἐν αὐτῇ· οὐκ ᾔδει, τί τὸ πραγματευόμενον· οὐκ ᾔδει, τί τὸ κατασκευαζόμενον· μόνον γὰρ ἔτεκε, καὶ τότε ἐγνώρισεν· τότε ἐγνώσθη ὁ Ἰωσήφ τίς (6) ἦν ἡ δύναμις τῆς Παρθένου, καὶ τί γενέσθαι κατηξιώθη· τότε ἐγνώσθη, ὅτι μαζὸν ἐπέδωκε, καὶ φλεβοσυλίαν οὐχ ὑπέμεινε· τότε ἐγνώσθη, ὅτι ἐξελόγευσε, καὶ τὰ τῶν λοχῶν οὐ κατενόησε· τότε ἐγνώσθη, ὅτι θηλὸν παρεῖχεν ἡ ἀκρότομος πέτρα τῇ νοκτῇ πέτρα· τότε ἐγνώσθη ὁ Ἰωσήφ, ὅτι περὶ αὐτῆς ἔγραψεν Ἠσαΐας· « Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει. » Διὰ τὸ ἀσύγκριτον τοιγαροῦν πρωτότοκος ὁ Ἰησοῦς. Εἰ δὲ δεῖ ἐπαληθεῦσαι τῷ λόγῳ, ὁ αὐτὸς Κύριος καὶ Μονογενὴς ἐκ Πατρὸς· μόνος γὰρ ἐκ μόνου ἀνάρχως γεγέννηται· ὁ αὐτὸς Κύριος καὶ Μονογενὴς καὶ πρωτότοκος· Μονογενὴς ἐκ τοῦ Πατρὸς, Μονογενὴς ἐκ τῆς μητρὸς, διὰ τὸν ὄρον τῆς οἰκονομίας. ἔχει γὰρ πολλοὺς ἀδελφοὺς, οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι, καὶ ἐν τῇ Παρθένῳ καὶ ἐν τῷ Πατρὶ. Ὁμοίως καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ἔχει ἀδελφοὺς ὁ Κύριος· καὶ τίνες· οὗτοι; Πρὸ πάντων οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, πρὸς οὓς ὁ Κύριος ἔφη· « Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν· » πρὸς οὓς ὁ Κύριος ἔφη· « Ὑμεῖς δὲ, προσευχόμενοι, λέγετε· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς (7), ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, » ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

⁷² Coloss. i, 15. ⁷⁶ Joan. xx, 17. ⁷⁴ Matth. vi, 9. 10.

(3) Colb. 1, 2, Ὁμοίως γὰρ.

(4) Colb. 1, 2, πρωτοτόκων ἀσύγκριτος ἐστὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Οὐ δεῖ γὰρ.

(5) Colb. 1, 2, ἀπεκύθησεν.

A cimelium : nequaquam pollutum fuit secundum cœlum : nequaquam profanatum fuit vas illud, quod Deum altissimum continuit. Dominus primogenitus ex Virgine audivit, ac probe audivit ; non quod secundum ex eodem genere acciverit ; sed quia primogenitus, id est incomparabilis erat. Neque enim quia B. Paulus de æterna Domini ex Patre generatione ait : « Qui est primogenitus omnis creaturæ ⁷², » naturalem statim Domini fratrem conscripsit : neque rursus ipse Paulus, cum ipsum Dominum primogenitum ex mortuis vocavit, statim alium Domino similem induxit, qui pari modo infernum conculcaverit.

ἐκ τῶν νεκρῶν καλέσας, ἤδη καὶ ὁμοιον τοῦ Κυρίου

B 9. Quamobrem prudenter audi, ac pie credito. Primogenitus est Filius ex mortuis, ex Patre et ex Virgine, ut per omnia unica filiationis dignitas agnosceretur. Incomparabilis autem est Dominica proles : nam ubi mater Virgo, quam ratione proles explicatur ? Similiter quod evangelista Matthæus de Josepho dicat : « Non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. » Non plane cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Donec uterum Virgo gestabat, non cognoscebat eam Joseph : nec sciebat quid in illa esset, ignorabat quid negotii gereretur, ignorabat quid appareretur : atque tunc solum cognovit cum illa peperit : tunc agnovit Joseph quænam Virginis esset virtus, et quid Deus facere dignatus esset : tunc novit eam ubera dedisse, nec in vena sua rapinam sustinuisse ; tunc novit eam peperisse, et quæ ad partum attinent non novisse : tunc scivit mamillam a prærupta petra, spirituali petræ datam fuisse : tunc novit Joseph, de illa Isaiam scripsisse : « Ecce virgo concipiet. » Incomparabili itaque modo primogenitus est Jesus. Quod sit in rei veritate loqui oporteat, ipse Dominus et Unigenitus ex Patre ; **350** solus namque ex solo, sine principio natus est : idem Dominus et Unigenitus et primogenitus : Unigenitus ex Patre, Unigenitus ex matre, propter œconomiae decretum. Habet enim multos fratres, non natura, sed gratia, et in Virgine et in Patre. Simili quoque modo in resurrectione fratres habet Dominus : æquinam illi ? Ante omnes, sancti apostoli, quibus Dominus dicit : « Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum ⁷³ ; » quibus Dominus ait : « Vos autem cum oratis, dicite : Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum ⁷⁴, » in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(6) Sic Colb. 1, 2. Ed., Ἰωσ. τὴν Παρθένον τίς, etc.

(7) Ita Colb. 1, 2. Editi vero sic. οὐρανοῖς· αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα, ἅμα τῷ Ἰῶ, καὶ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, πάντοτε, νῦν, etc.